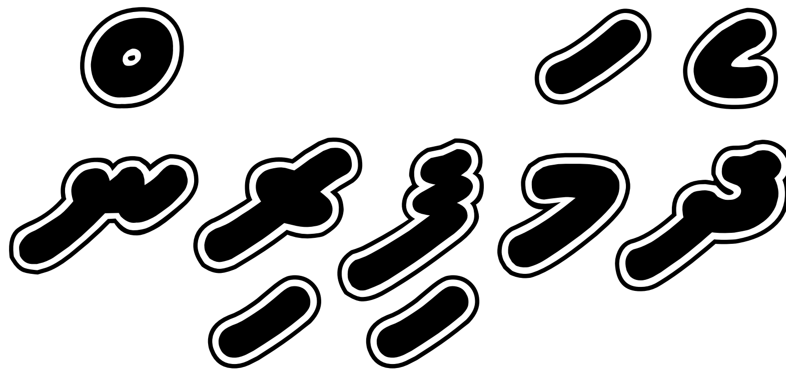
ހުކުމް

އައްޝައިޚް އަބޫބަކުރު އިބްރާހީމް ޢަލީ رَحِمَهُ اللَّهُ

އަބޫބަކްރު އިބްރާހިމް ޢަލީ ޢަރިވަދުﷲ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ފެށުމުގެ ބަސް

ހަމްދުކުރަނީ އިސްލާމްދީން އެއީ މީސްތަކުން އުޅުމަށް ރުހިވޮޑިގެންވާ ދީންކަމުގައި ދެއްވި ގަދަ ކީރިތިވަންތަ ﷲ ތަޢާލާއަށެވެ. ސަލަވާތާއި ސަލާމްލެއްވުމަށް އެދި ދުޢާކުރަނީ އިސްލާމްދީން މީސްތަކުންނާ ހަމައަށް [illegible] [illegible] [illegible] މާތް ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ސައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމައަށެވެ.

"ދެމަފިރިން" މިފޮތަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދީނީ ޢިލްމުގެ [illegible] އެކި އެންމެ [illegible] [illegible] [illegible] އަޙްކާމުތައް [illegible] އަދި ([illegible]) ރަޙިމަހުﷲ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. މިފޮތުގައި ޝަރީޢަތުގެ [illegible] އިސްލާމްދީނުގެ [illegible] [illegible] [illegible] ދެފަރާތުގެ [illegible]. މީގެ [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] ޝަރީޢަތް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އެއީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

ދުޢާއަކީ ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ، ޝަރީޢަތް [illegible] ދީނާ، ޝަރީޢަތް [illegible] ދާއިމީ ނިޢުމަތް [illegible] ދީނާ، ދިވެހި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި [illegible] [illegible]، މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

މުޙައްމަދު ޝާފިޢު ބިން [illegible]

ދެމަފިރިން

ފިރިމީހާއާއި އަނބިމީހާއި ދެމީހުންނަކީ ދުނިޔޭގެ ބަރަކާތް ދެމީހުން އެކުއެކީ ވޭތުކުރަން ދިމާވެފައިވާ ދެމީހުންނެވެ. އެދެމެދުގައި ހުސްނުސުލޫކު އެކުވެރިކަމާއި ލޯބިވެރިކަމާ އިޚްލާސްތެރިކަމާއި ގާތްކަމާ ސަބަބުން، އެހެނިހެން ދޭދޭ މީހުންގެ ދެމެދުގައި ހުންނަންވާ މިބާވަތުގެ ކަންކަމާ ވަރަށް ތަފާތުވެ. އަދި އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ހުންނަ ޙައްޤުތަކެއް ހުރި ދެމީހުންނަށް ކޮންމެ މީހަކު އަނެކަކުގެ މައްޗަށް އަދާކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާ ތަފާތު ޙައްޤުތަކާއި އަދި ދެމީހުން އެކުގާ ޙައްޤުތަކެކެވެ.

ގޮތުގައި ޤުރުއާނުގައި ޙައްޤުތައް މިދެމީހުންނަށް އާދަމުން ބައެއް ޤުރުއާނުގެ ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެ. ރަސޫލު الله ޞައްލައްލާހު ޢަލައިހި ވަސައްލަމުގެ ޙަދީޘް ފުޅުތަކުން މިދެމީހުންނަށް ޙައްޤުތައް ތަފްޞީލުކޮށްދެއްވާފައިވާ ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެ. الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ. ﴿وَلَهُنَّ مِثْلُ ٱلَّذِى عَلَيْهِنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ﴿٢٢٨﴾﴾ البقرة: ٢٢٨ މާނައީ: "ހެޔޮގޮތުގެ މަތިން ފިރިހެނުންނަށް އަންހެނުން އަދާކުރަންޖެހޭ ޙައްޤުތަކެއްފަދަ ޙައްޤުތައް ފިރިހެނުންގެ ފަރާތުން އަންހެނުންނަށްވެސް ވެއެވެ. އަދި އަންހެނުންގެ މައްޗަށް (އެބަހީ އަންހެނުންނަށްވުރެ މާތް އިތުރު) ދަރަޖައެއް ފިރިހެނުންނަށް ވެއެވެ." މިއެވެ.

މިދެމީހުން ޙައްޤުތަކާ ދެމަފިރިންނަކަށްވާ ޙައްޤުތަކެވެ. މިވާގެ އަނބިމީހާ އޭނާއާއި އެއްފަރާތުގެ އަންހެނުންނަށް އަދާކުރުން ފިރިހެނުން ބަލައިގަ ޙައްޤުކަން ބަލައިގަތުމެވެ. އަދި ކާނާބުއިމާއި ފޭރާމާ ގެދޮރުވެސް އެފަދަ ހަރަދުތަކާއި ދެމެދުގައެވެ. އަދި އަނބިމީހާވެސް މިވާގޮ ފިރިމީހާއަށްޓަކައި އެހެން އަންހެނުންނަށްވުރެ އިތުރަށް ފިރިހެނުންނަށް ބޭނުންވާ ކަންތައް ބަލައިގަތުމެވެ. ނަބިއްޔާ ރަސޫލާ ޞައްލައްލާހު ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.
أَلاَ إِنَّ لَكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ حَقًّا وَلِنِسَائِكُمْ عَلَيْكُمْ حَقًّا[1] - މާނައީ: "ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައި މީހުންނަށްޓަކައި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބީން އަދާކުރަންޖެހޭ ޙައްޤުތަކުވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބީންނަށްޓަކައި ތިޔަބައިމީހުން އަދާކުރަންޖެހޭ ޙައްޤު ތަކުވެއެވެ." މިއެވެ.

١ (رواه الترمذي ١١٦٣ وابن ماجة ١٨٥١ وقال الترمذي هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ)

އިސްވެދިޔަ އާޔަތުންނާއި އަދި ޙަދީޘުން ސަރީހަކޮށް އެނގެނީ ދެމަފިރިންކުރެ ކޮންމެ މީހަކަށް އަނެއް މީހާއަށް އަދާކުރަންޖެހޭ ވާޖިބުތަކެއް އެބަވާކަމެވެ. މިދެންނެވި ހައްޤުތައް ހުރި ތިންބަޔަކަށެވެ. އެއްބަޔަކީ ދެމީހުން އެކުރެވޭ ހައްޤުތަކާއި ފިރިމީހާއަށް ޚާއްޞަކުރެވޭ ހައްޤުތަކާއި އަނބިމީހާއަށް ޚާއްޞަކުރެވޭ ހައްޤުތަކެވެ.

ދެމީހުން ބައިވެރިވާ ޙައްޤުތައް:

(1) އަމާނާތްތެރިވުން

ދެމަފިރިންކުރެ ކޮންމެ މީހަކު އަނެއްމީހާގެ އަމާނާތްތެރިކަމުގައި ވާންޖެހޭނެއެވެ. ހިޔާނަތް ބޮޑުކަމެއްގައި ނަމަވެސް ހިޔާނަތް ކުޑަކަމެއްގައި ނަމަވެސް އަދި އެކަކު އަނެއްކަކަށް ޚިޔާނާތްތެރިވުން ޙަރާމްވެގެންވާ ކަމެކެވެ. މާތްالله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿لَا تَخُونُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ وَتَخُونُوٓا۟ أَمَـٰنَـٰتِكُمْ ﴿٢٧﴾﴾ الأنفال: ٢٧ މާނައީ: "ކަލޭމެން الله އަދި ރަސޫލާއަށް ޚިޔާނާތްތެރިނުވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަމާނާތްތަކަށް އަނެއްބަޔަކަށްވެސް ޚިޔާނާތްތެރިނުވާށެވެ." މިއެވެ. ދެމަފިރިންގެ މެދުގައި ނުވަތަ އެއިން އެކަކުގެ ހިތުގައި ޚިޔާނާތްތެރިކަމުގެ ޝައްކުއުފެދިގެންވެސް ދެމީހުންގެ އަމާން ހިތްހަމަޖެހުން ގެއްލި ބޮޑު ފަސާދަތަކެއް ވެދާނެއެވެ.

(2) ލޯބިވެރިކަމާއި ރަޙްމަތް ބޭއްވުން:

ދެމަފިރިންކުރެ ކޮންމެ މީހަކު އަނެކާ އަނެކަކަށް އޯގާތެރިވެ ރަޙްމަތްތެރިވުމަކީ ދެމީހުންކުރެ ކޮންމެ މީހެއްގެ މައްޗަށް ވާޖިބު ކަމެކެވެ. ދެމަފިރިވުންވަނީ الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ، މަޚްލޫޤުންގެ ތެރޭގައި ހައްދަވާފައިވާ އެކަލާނގެ ދެމަފިރިއެއްގެ ނިޝާނެކެވެ. ވިދާޅުވާ އިންސާނުން އެކަކު ލޯބިވެރިކަމުގެ ބަރަކާތްތެރިކަމެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦٓ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا لِّتَسْكُنُوٓا۟ إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً ﴾ الروم: ٢١ މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ހިތްހަމަޖެހުމަށް ހިތުން އިތުރުއަރާނުލާން ލޯބިވެރިކަމާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަނބިން ލައްވާފައިވުމީ އެކަލާނގެ ދުރުގެއްލުމެއްނެތް ރަޙްމަތާއި ބައިވެރިކަމުގެ ތެރެއިން ވާކަމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ލޯބިއާއި ދެމަފިރިންގެ ދެމެދުގައި ލޯބިވެރިކަމާއި ރަޙްމަތް އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ." މިއެވެ.

(3) އިތުބާރުކުރުން

ދެމަފިރިންކުރެ ކޮންމެ މީހަކު އަނެއްމީހާއަށް އިތުބާރު ކުރަންވާނެއެވެ. އަދި ދެމީހުންކުރެ އެކަކުވެސް އަނެއްމީހާގެ ގޮތުގައި ހިތުގެ އިތުބާރު ގެއްލޭފަދަ އެއްވެސްކަމެއް ކުރުން ހުއްދަ ނުވާނެއެވެ. އެހެންވެއްޖެނަމަ ދެމީހުންގެ ދެމެދުގައި الله ލައްވާފައިވާ ރަޙްމަތާއި މަވައްދަތު

ކެނޑިދާނެއެވެ. އެކަމަކު މުދަލުންނެވި އިތުބާރު ކަނޑައިލާންޖެހޭނީ މަޤްބޫލު ސަބަބެއް އޮވެގެންނެވެ. ދީނީ އަދި ދުނިޔަވީ އެއްވެސް ހަމައެއްނެތި ވާ ހިތްހަމަނުޖެހޭކަމެއް ދިމާވުމަކީ އަދި އަނެއްމީހާގެ ޤަރާރުން އިތުބާރު ކަނޑައެޅިގެން ވާނީކަމުންނެވެ. މިފަދަ ކޮންމެ ކަމެއްގައި ބަލަންޖެހޭނީ ދީނުގެ ހަމަޔަކަށެވެ. މިސާލަކަށް ވިޔަފާރި އެހެން އަންހެނަކާ އިންސާފު ޤަސްދުކޮށް އެކަމަކަށް ކުރިމަތިވާކަމާ އަނބުރާ ވަރަށް ގިނަފަހަރު ހުވައެއް ވިޔަވަހިކަމާ ކަބައިން އިތުބާރު ކަނޑައިލާކަމެވެ. ނަމަވެސް އެއީ ދީނީ ހަމަހަމަކަން ކަނޑައެޅިގެ އިތުބާރުއޮންނާނެވެ. އެގޮތަށް ވިޔަފާރިކުރާ ދޮރުވަރު ނަމަވެސް ތިމާވަރަކު ނުވަތަ ހަމަހަމަވަރު އިންސާނާ ދީނުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ނުވެއެވެ. އަދި އެއާ ޙާލަތްގަތް އެކަމަކު ވިޔަފާރިގެ ދޮރުބެލުމަށް ހުރިކަމެއްގައި ނިޔާމު އިތުރަށް ހުރިހާކަމެއްގައި މިޖާނަކަން މުސްލިމުން ބަރަކާތްލިބިގެން ހަމަ އިސްލާމްދީނުގެ ތަރުބިއްޔަތު އަދީނުގެ އިރުޝާދެވެ. އެ އިރުޝާދާ ހިތުމާ ވާހަކަ ނިމުނެވެ. ނުނިމުނަކަ ރަނގަޅެވެ. وَاللّٰهُ وَلِيُّ التَّوْفِيْق

(4) <u>މުޢާމަލާތް ރަނގަޅުކުރުން:</u>

ދުލަވިރިންކުރު ކަންތައްތަކުގެ އަނެއްބައިގެ ނިސްބަތުގައި ތިމާ ކުރަންޖެހޭ ކަންތައް ބަރާބަރުކުރުމީ އިސްލާމްދީން ވާޖިބު ކުރައްވާފައެވެ. އެއީ ފުރިހަމަ އަނބިދަރިން އަދިކުރެއްވުންޖެހޭ ކަންތައްތައް ރަނގަޅުކުރުމުގައި މިވާގޮތަށް އަމަލުކުރުމުގައި ކަށަވަރުކުރެއްވެވެ. އަދި އަނބިދަރިންނާ ފުރިހަމައަށް ބަލާކަމަށް މިފަދަ ކަންތައްތައް ރަނގަޅުކުރުމުގައި މިވާގޮތަށް އަމަލުކުރުމުގައި ކަށަވަރުކުރެއްވެވެ. "لاَ يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ وَيُكْرَهُ مَا يَكْرَهُ لِنَفْسِهِ"[٢] މިމާނަ ޙަދީޘްގެ މާނައަކީ. ޙަދީޘް "މިވާގެ އަމަލުގެ ނަފްސަށްބޭނުން ހުރުމަށް ލޯބިވުން ކަމުގެ ކަށަވަރުކޮށްގެން މިވާގެ އަޚުއްވާތް ހުރުމަށް ލޯބިކަމުގެ ފުރިހަމަކުރުން ކަމަށް ބުނުމަކީ އެކަހެލަ އިމާންތެރިވެއެވެ. އަދި މިވާގެ އަމަލުގެ ނަފްސަށް ހުރުމަށް ނުދާ ކަމުގެ ނުބައިކަމެއް މިވާގެ އަޚުއްވާތް ނުހުރުމަށް ލޯބިކަމުގެ ފުރިހަމަކުރުން ދެކެން ކަމަށް އެކަހެލަ އިމާންތެރިވެއެވެ." މިއެވެ. މިހެން މިކަން ހުރިހެ ކަމަށް މިކަހަލަ މިވާގެ މައްޗަށް ކަމުގައި ހުރިކަންތައްތައް ރަނގަޅުކުރަން ބަލައި ފުރިހަމަކުރުން ހުއްޓެވެ.

---

٢ (متفق عليه)

އިސްވެދިޔަ ހަތަރު ނުކުތާއަކީ ދެމަފިރިންކުރެ ކޮންމެ މީހަކުވެސް އަދާކުރަންޖެހޭ ހައްޤުތަކެވެ. އެކަންކަމުގައި ދެފަރާތްވެސް ޝާމިލުވާނެއެވެ. ދެންއޮތީ ދެމީހުންގެ ނިސްބަތުގައި ތަފާތުކޮށް އަދާކުރަންޖެހޭ ހައްޤުތަކެވެ. އޭގެތެރެއިން ފުރަތަމަ:

އަނބިމީހާއަށް ފިރިމީހާގެ ފަރާތުން ލިބެންވާ ޙައްޤުތައް:

1. ރަނގަޅުގޮތުގައި އަނބިމީހާ ގެންގުޅުން.

އެބަހީ ޖިމާ ކައިވެރިކަމާ ފެންވަރަށް އަނބިމީހާއަށްވެސް ކާންދިނުމެވެ. ޖިމާ ފަރާތްތަކައި އޮޔާ ނިސްބަތަކުން އަނބިމީހާއަށްވެސް ފަރާތުން ނިވައިކުރުމެވެ. އަދި މާނައަކީ ޖިމާ ގަމީސްބުރި ތަޅާ ޖަހާބައްދާފައި ހުންނަފަދައިން އަނބިމީހާވެސް ގަމީސްބުރި ތަޅާވާ ޖަހާ ބައްދާފައިވާ ވަރަކަށް ނުވާނެވެ. އެއީ މުޅިން ހިލާފަށް އިސްލާމްދީނުގައި އަނބުރާނުބުނާ ހުދުން ބަހައްޓަން ޖެހޭ ގޮތުގެ ދެމެދުގައި ހިތްވަރާއިރެ ވާނަވަރެވެ. އެ ފެންވަރުގެ ދިނުން ކުރަންވާނީ ޖިމާގެ ނިސްބަތުން ޖިމާގެ ފަރާތުގެ ވަރަކަށެވެ. އަދި ނިމުމަކަށް ޖިމާގެ އަނބިމީހާ ހުރި ފެންވަރު ޤާނޫނީ ގޮތުން ހަމަޖެހޭ އެކަށީގެންވާ ގޮތަކަށް ކުރަން ނުވާނެވެ. ފުރަތަމަ އަދި މުޅިކަމުގައި ރަނގަޅު ނިސްބަތް ނުވާނޭ. ކަމަށް ފަރާތްތަކުގެ ހުރިހާ ކަމެއް ގޮތަކަށް ރަނގަޅުގޮތުގައި ގެންގުޅެ. ހަމަޖެހޭ ނިޔާވާ އިސްލާމީ ޝަރުޢުގެ ހުރިހާކަމެއް. ކަމަށް ބަލާފައި އަޅުގަނޑުން ކަނޑައަޅައެވެ. މިގޮތަށް ހުރިހާކަމަކުގައި ބަލަހައްޓަން މުޙައްމަދު ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވާ ﴿ وَعَاشِرُوهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ﴾ النساء: ١٩ މާނައީ: "އަންހެނުންނާއެކު ރަނގަޅު ގޮތުގައި އުޅުއްވާ ކަނބަލުންނާ ގުޅުއްވާށެވެ". މި ޢާއިލާތަކާ ބެހޭގޮތުގެ މިސާލުގައި ހިނގާ ބާވަތުގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ބަލާފައެވެ. ނަމަވެސް އޭގެ އިސްލާމީ ފަތުވާ ގޮތުން ގޮތަކަށްވެއެވެ. އެނގޭ ގޮތުގައި ނެތެވެ.

ހަޔާތު ބޭނުމާއި ބޭނުމެއް ކުރާގޮތުގެ އުސޫލުތަކުގެ ބައްޓަން ފަހިވީ ހައިސިއްޔަތު ބިނާ ކުރުމާއި ތަރުބިއްޔަތު ހަމައެކަނި ނޫނެވެ. ހަމަ މިގޮތަށް ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތް ލަފާދީފައިވާ ގޮތަށެވެ. އަނބިމީހާއަށް ކޮއްކޮ ހަދިޔާއަކަށް ފަރާތްތަކުގެ ބެރިކޮށް ހަމަގޮތެއްގައި ބެލުމެއް ކަމުގައި ބާރުއަޅާފައިވަނީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ ރަސޫލުﷲ ﷺ ވަޙީ ކުރެއްވި ބަސްފުޅުގައި ފާހަގަކުރައްވައެވެ. "أَنْ تُطْعِمَهَا إِذَا طَعِمْتَ وَتَكْسُوَهَا إِذَا اكْتَسَيْتَ وَلاَ تَضْرِبْ الْوَجْهَ وَلاَ تُقَبِّحْ وَلاَ تَهْجُرْ إِلاَّ فِي الْبَيْتِ"[٣] "ތިބާ ކާއިރު އެކަނބުލޭގެ ކާންދިނުމެވެ. އަދި ތިބާ އަނގައިން ހަދައިގެން ހެދުން

٣- (أخرجه أبو داوود كتاب النكاح باب في حق المرأة على زوجها (٢١٤٢) وابن ماجه كتاب النكاح باب حق المرأة على الزوج (١٨٥٠) وقال الألباني في تحقيقه لمشكاة المصابيح (٩٧٢/٢) إسناده حسن)

އާންމުކޮށް ނިވައިކޮށްދިނުމެވެ. އަދި އަނބިކަނބަލުންގެ މޫނުގައި ނުޖެހުމެވެ. އަދި އަނބިކަނބަލުންނަށް ހަޖުރުކުރު އެއްލި ނުކިޔާށެވެ. އަދި ގޭގައި އުޅޭއިރު މަސްދީ އަނބިކަނބަލުންނާ ވަކިނުވާނެވެ. ނުވަތަ އަނބިކަނބަލުން އެހެން ގެއަކަށް ނުފޮނުވާނެވެ". ބުނެވެ.

2. އަދަބުދެވުން:

އިސްލާމްދީނުގެ މަގަން އަނބިމީހާ އަދަބުދެވިދާނެކަމަށް އަދި ފިރިމީހާއަށް ހައްޤުވެރިވޭ ރަނގަޅު އަސްލުތައް ދަސްކޮށްދިނުމުގައި ފިރިމީހާގެ ފަރާތުން އަނބިމީހާއަށް ލޯބިން ބަހައްޓާށެވެ. އެއީ އަނބިމީހާ ނުކިޔަމަންތެރިވެއްޖެނަމަ ނަސޭހަތްދީ ވިސްނައިދީ ހެދުމެވެ. ނަމަވެސް ހިތްވަރުދިނުމަށް ކިޔަމަނު އަރައިދީ ދެކެވެ. ނަސޭހަތްދީގެން ހައްޤުވެރިވާނީ އަނބިމީހާއަށް އޮޅުވާލުމުން ނުދަސްކުރެވޭތީވެ. އެއްވެސް ބާރުއަޅައިގެން އަނބިމީހާގެ ހަރުކަށިކަމުގައި ޖަހައިނުދޭށެވެ. އަދި ކުރީ އެންމެފަހުގެ ގޮތެއް އެއްވެސް ގޮތަކުން ފައިދާނުވާނަމަ ޖަހައި އަނބިމީހާއާ ދުރުވުމެވެ. މިކަންކަން ބޭނުންކުރުމުގައި މާތްالله ދެއްވާފައިވާ ހުއްދަތަކުގެ ތެރޭގައި ވާން ގެނައުމަށް ބަސްފުޅުވެވޭ މިދާފާނަމެވެ. ﴿ وَٱلَّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَٱهۡجُرُوهُنَّ فِي ٱلۡمَضَاجِعِ وَٱضۡرِبُوهُنَّۖ فَإِنۡ أَطَعۡنَكُمۡ فَلَا تَبۡغُواْ عَلَيۡهِنَّ سَبِيلًا ﴾ النساء: ٣٤

މާނައީ: "އަންހެނުންގެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމަށް ބިރުވެތިވާ މީހާ ފަދަ އެމީހާ އާންމުގެ އަންހެނުން ނަސޭހަތްދީ ވިސްނާދީ ދޫކޮށްލާށެވެ. އަދި (އޮވެނުން ނުވިނަމަ) އެއީ ނުނިދާށެވެ. އަދި (އޮވެނުން ނުވިނަމަ) އަނބިކަނބަލުންގައި ޖަހާށެވެ. ދެން ވެސް އޮވެނުން އަނބިކަނބަލުން ހައްގެއްގައި ނުވިޔަސް އެއްވެސް އަންހެނާއަކާ މައްސަލައެއް ޖެއްސުމަށް ބާރުއަޅައިގެން ހުށަހަޅައެވެ". މާނައެވެ.

ވީމާ الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ އަމުރުފުޅުތަކުން ހަރަކާތްތެރިވެ އަމުރުފުޅުގައިވާ ގޮތަށް ހަމަޖެހު ކުރުމީ ކޮންމެ ފިރިހެނެއްގެ ވާޖިބެކެވެ. އަދި ފިރިމީހާ އެފަދައިން ނަސޭހަތްދީ ހިތްވަރުދީފިނަމަ ހައްޤުކޮށް އަދަބުދިނުން އަނބިމީހާގެ މައްޗަށް ވާޖިބު ވެގެންވެއެވެ.

3. ދީން އޮޅުން ފިލުވައިދިނުން:

އަނބިމީހާއީ ދީނުގެ ފަރާތުން އޭނާއަށް ޙާޖަތުވާ ކަންތައް ކުރަން ނޭނގޭނަމަ ޤާބިލު މިހަކުންމަ، އެފަދަ މިންވަރު އޭނާއަށް އުނގަންނައިދިނުމީ ފިރިމީހާގެ ފަރާތުން އަނބިމީހާއަށް ދޭންވާ ޙައްޤެކެވެ. މިބަހުގެ މާނައަކީ ކޮންމެހެން ޖެހޭ ނޭގަވަރަން ޙައްލުވައިދިނުން ވާޖިބު މިވަރަކަށް ނޫނެވެ. ނަމާދުވެސް އީމާން، އިސްލާމް، އިޙްސާން މިކަންކަމާއި، ހިނައި ޖާހިލު ވާންގޮތާއި ނަމާދުކުރުން ރޯދަހިފުމާއި އަދި މިންވަރުވެސް ދީނުގެ އަސާސީ ކަންކަމުގައި ކަށަވަރުވާ ކަންކަމާ ޙާޖަތުވާ އަދި އިޖްތިހާދު ކުރުމުގެ ބާރުގެ ކަންކަމަށް އޭނާ ކަމަށް އެދޭނަމަ ދެނެގަތުމަކީ ވާޖިބު އެނގެން ވާ ޢިލްމުގެ ބާބު ކަންކަން ނުވަތަ ދަސްކޮށްދިނުމެވެ. އެފަދަ ކަންކަމުގައި ފަރާތްތެރިކަމުން ބަލާ ސިފަތަކުން ފާހަގަކޮށްފައި އެބައުޅެއެވެ.

އަނބިމީހާއަށް ކާން ދިނުމާ ފޭރާންދިނުމާ އަދި ނިދާނެތަނެއް ދިނުމާ ބަލަހައްޓައި ދިނުމާ ފަދައިން ޚަރަދު ހުރިހާ ކަމެއްގެ ބެލެހެއްޓުމާ އުނގަންނައިދިނުން އެގޮތުގެ މައިގަނޑު ތަރުބިއްޔަތު ކަށަވަރުކޮށްދޭ ފަރާތް ކަމަށް ވާނީ ފިރިމީހާއެވެ. އައްލާހު ވަޙީ ކުރައްވަނީ ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ وَأَهۡلِيكُمۡ نَارٗا ﴾ التحريم: ٦ މާނައީ: "އޭ އީމާންވީ މީހުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަހުލުވެރިން ސަލާމަތް ކުރާށެވެ". މިއީ. އެބަހީ ނަރަކައިން ސަލާމަތްވާ ސަބަބުތައް ދަސްކޮށްދީ ޢަމަލުކުރުވާށެވެ. އަދި އަހުލުވެރިން ތަރުބިއްޔަތު ކުރާށެވެ. އަހުލުވެރިންނަށް ގޮތްދައްކައި އަނބިންނަށް ދީނުގެ ކަންތައް ދަސްކޮށްދިނުމާއި އެކަމުގެ ޢަމަލުކުރުވުން ފަރާތް ކަމަށް ހަމައެކަނި ފިރިމީހާ ނޫނެވެ. މިކަމުގައި އޭނާގެ ބައިވެރިވާ ބައިގެ ސަބަބުތައް އެބައުޅެއެވެ.

4. އިސްލާމް ދީނުގައި އަނބިމީހާ އޮބެހެއްޓުން:

ތިމާގެ އަނބިމީހާ އިސްލާމްދީން މަތީ އޮބެހެއްޓުމަށް ބަލައި އެކަމަށް މަޤްބޫލު ކުރުވުމުގެ ފިރިމީހާގެ ފަރާތުން އަނބިމީހާއަށް ދޭންވާ ޙައްޤެކެވެ. އަދި އަނބިމީހާއަށް އެކަމަށް މަގުފަހިކޮށް ފިރިމީހާ ކަންދޭންޖެހޭނެކަމެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނުގައި ގޮތް ހިފެހެއްޓުމަށް އަނބިމީހާ އެޅުމުގެ ސަބަބުތަކާ ދީނުގައިވާ ޤަވާޢިދުން އަދަބުކޮށް ތެރެއިން ފިރިމީހާ ޤާއިމުވެގެންވެއެވެ. މިހެން މިކަންކުރުން އިސްލާމްދީން ފިރިމީހާ އަމުރުކުރައްވައެވެ.

އިސްވެދިޔަ ﴿وَٱلَّٰتِي تَخَافُونَ﴾ ގެ އާޔަތުން އޮޅުމެއްނެތި ބަޔާންވެއެވެ. މި އިބާރާތް ކޮށުގާ މި ބަޔާންކުރާ ބައްޔަކީ އިސްވެދިޔަ އުނބުރުން ފިރިމީހާ އަމަލުކުރުމުން އަނބިމީހާއަށް ޗޫބި ދިނި އިސްތާރާއި ތަރުބިއްޔަތެވެ.

ފަހެ ފިރިމީހާ އޮބަރައްބަސްޖަރަ ކަންތަކަކީ އިސްލާމްދީނުގެ ފަރާތުން އަންހެނުންނަށް މަނާކުރައްވާފައިވާ ކަންތަކެވެ. އެގޮތުގައި އަނބިކަނބަލުން ދީނުގައި މަޤްބޫލު ކުރައްވާފައިވާ ވަރަށް ނިވައިންވެ އުޞޫލާ އެކަން މަސްލަޙަތަށް އެކަން ނުކުރުމުގެ މައްޗަށް މަޤްބޫލު ކުރުވައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި ހިތާ ފިރިހެނުންނާ މަސްހުނިވެ އަދި އުމުރުންނާއިލު ދުލުދުގެސް ހަދާކާޑިގެ ވާނަމަ އަދި މިންނުވެސް ދީނުގައި މަނާކުރައްވާފައިވާ އެބާވަތުގެ ކަމެއްކުރުމަށް ފިރިމީހާ އެކަމާދޭ ތަބާވުމެއް ނުވާނެއެވެ. އެހެން އެފަދަކަންކަމަށް ފިރިމީހާއަށްވެސް ހައްދަދުވެސް ކަންކަމުން ނުވެ. އެއީ ދީނުގެ ފަރާތުން މަނާކުރައްވާފައިވާ ހަރަކާތްތަކެވެ. މިފަދަ ނުބައި ހަރަކާތްތަކުގައި ކަނާކުރުވައި ސިޔާރަކަން އަނބިމީހާ ފުސްބެނި ކަމެއްއަދާކުރުމީ ފިރިމީހާގެ ވާޖިބެކެވެ. އެކަމުގެ ބާރު اللهُ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ފިރިހެނުންނަށް ދެއްވާފައިވެއެވެ. ވަޙީ ކުރެއްވީ ﴿ٱلرِّجَالُ قَوَّٰمُونَ عَلَى ٱلنِّسَآءِ﴾ النساء: ٣٤ މާނައީ "ފިރިހެނުންނަކީ، އަންހެނުން ސިޔާނަތް ބެލެހެއްޓުމުގައި ޤާއިމުވެރިބަޔަކުވެއެވެ." އެބަހީ اللهُ ގެ އަމުރުފުޅާއި ނަހީފުޅު އަންހެނުންލައްވައި ތަންފީޒު ކުރުވުމުގެ ބާރު ވަރަކާއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ދަރުސްދީ ޒަރަދު ބަޔަކު ދީނުގައި އިލްމުގެ ބޭނުންތެރިކަމާއި ފުއްދައިދިނުމުގައި ތާއީދުވެ މިބާވަތަކަށްވެސް ދުރެވެ. އެހެންވިއިރު ތިމާގެ އަނބިމީހާ ވިދާނުރު ދޮގުދޮގުން އެހާކަން ފިރިމީހާއަށް އަނިޔާއާޖަހަދަ އިސްލާމްދީން ފިރިހެނާއަށް ދީފައިވާ ހުރިހާ އިޚްތިޔާރެއް ބޭނުންކުރެވޭނެއެވެ. ސަމާލުވެސް ތިމާގެ އަނބިމީހާ ހަރަކާތްކޮން އެނގޭތޯ އާދޭ! އިސްލާމްދީނުގެ ހިދާޔަތުގެ ތެރެއަށް ގެނެވުމީ މަސައްކަތްކުރުން ފިރިހެނުންގެ ވަރަށްބޮޑު ވާޖިބެކެވެ. މާތް اللهُ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾ التحريم: ٦ މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެންގެ ނަފްސުތަކާ ކަލޭމެންގެ އަހުލުވެރިންގެ ނަފްސުތައްވެސް ކަލޭމެން އަލިފާނުން ސަލާމަތް ކުރާށެވެ". އެބަހީ ނަރަކައިން ސަލާމަތް ކުރާށެވެ. ތަބީ ނަރަކައިން ސަލާމަތްވުމަށް އަމަލުތަކުގައި އަދިހުން ޖަހާވެއި ކުރުވުމަށް އަދި އެފަދަ އަމަލު ކުރުމުން އަމުރު ކުރާށެވެ." މިއެވެ.

ޝައްކެއްނެތްގޮތުގައި އަނބިމީހާއީ އެންމެ ގާތް އަހުލުވެރިންނަށް މީހާއެވެ. އިސްވެދިޔަ އާޔަތުގެ ބަޔާނަ ޙަޤުޤުން ބަލާނަމަ އެނގެނީ ތިމާގެ އަނބިމީހާ ދީނާ ހިމާޔަތް ކަންތައްކުރާނަމަ އެކަން މާނަކޮށް ހެދުމީ ފިރިމީހާގެ ބޮޑު ވާޖިބެއްކަމުގައެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭނާ ނަސޭހަތްތެރިން ސަލާމަތްކުރާނޭ ވަޒީފާއެއްގޮތުގައި މަސްއޫލު ނެގުމެވެ. ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ. "وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُوْلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ"[4] – މާނައީ: "ފިރިމީހާއީ އޭނާގެ އަނބިމީހާ ބަލަހައްޓާ އަދި އޭނާގެ ވެރިޔާއެވެ. އަދި އޭނާއަކީ އޭނާ ބަލަހައްޓަން ޖަވާބުދާރީވާ މީހުންގެ ކަންތައްތަކާމެދު ސުވާލުކުރެވޭނެ މީހެކެވެ." މިއެވެ.

މިހެން މިކަންކުރިއިރު ކޮންމެ ފިރިހެނަކުވެސް އޭނާގެ އަނބިމީހާގެ ކަންތައްތަކުގައި ފަރުވާތެރި ހުރުމަށްޓަކައި ﷲ ސުބުޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ ބަސްފުޅުގައި ކުރެއްވިފަދައިން ނަޞޭޙަތްތަކާ ޝައްކެއްނެތި އެނގޭނެއެވެ. އަދި ފިރިމީހާގެ ފަރާތުން އަނބިމީހާއަށް ލިބެންވާ ޙައްޤު ތަރުބިއްޔަތު ނުދިން މިކަމު ކަމުގައިނަމަ ނުދޭނަމަ. މިގޮތުން ބޮޑުއެއް ފިރިމީހާގެ ފަރާތުން އަނބިމީހާއަށް ލިބެންވާ އިރުޝާދުދިނި އަނބިމީހާގެ ޙައްޤުތަކެވެ. އެ ޙައްޤު ފިރިމީހާ އަދާކުރަން ޖެހޭނެއެވެ.

5- އަނބިންގެ މެދުގައި ހަމަހަމަކުރުން:

ފިރިމީހާގެ ދެއަނބިން، ނުވަތަ ތިން އަނބިން، ނުވަތަ ހަތަރު އަނބިން ތިބިނަމަ އެ އަނބިންގެ މެދުގައި ހަމަހަމަކުރުމީ ފިރިމީހާގެ ފަރާތުން އަނބިންނަށް އޮތް ޙައްޤެކެވެ. އެއީ ކާންދިނުމާ ފޭރާން ދިނުމާ އެއްގޮތަށް ދިނުމާ އަދި އެއްވަރު ނިދުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި މިންވަރުވެސް މިބާވަތުގެ ހުރިހާ ކަންތައްތަކެވެ. އަދި ދެއަނބިން ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ގިނައިން އަނބިން ތިބޭނަމަ ދަތުރުކުރާ ދުވަހު އެކީގައި އަނބިއަކު ގެންދަން ވަކިކުރަން ގުރުއަތު ލައިގެން ހޮވުން އަނބިއަކު ގެންދިޔުމުގެ ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހިވަސައްލަމްގެ ސުންނަތުން ފެންނަން ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. އަދި މުސްލިމުންނަށް ވާޖިބުވެގެންވެސް އިހުމާލުވާނަން ތަބާވުމެވެ. މިފަދަކަންކަމުގައި ޢަދުލުވެރިކަމާ ފިރިހެނުން ވާޖިބު ވެއްޖެނަމަ އެކަން އަނބިއަކު ގެންގުޅުމެވެ. މާތްﷲ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ﴾ النساء: ٣ – މާނައީ: "ތިޔަ އަނބިންގެ މެދުގައި ޢަދުލު ވެރިނުވެވޭނެކަމަށް ކަށަވަރުން ބިރުގަންނަނަމަ ދެން އެކަކާ އިންނާށެވެ. ނުވަތަ އަޅުއަންހެނުންނާ"

٤ (رواه البخاري (٨٥٣) ومسلم (١٨٢٩))

އަބޫދާއޫދު ގެ ޙަދީޘްގައި ވެއެވެ. "مَنْ كَانَتْ لَهُ اِمْرَءَتَانِ فَمَالَ إِلَى إِحْدَاهُمَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَشِقُّهُ مَائِلٌ"(٥) ގެ މާނައީ: "ދެ އަނބިން ތިބި މީހަކު އެއް އަނބިއެއްގެ ފަރާތަށް ބޮޑަށް ޖެހިއްޖެނަމަ ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އޭނާ ހުންނާނީ އޭނާގެ އެއްފަރާތް ނުވަތަ އެއްފަޅި ބޭރުވެފައެވެ." މިއެވެ.

ނަމަވެސް މިދުނިޔޭގެ ހަލަބޮލިކަމުން މާލިޔަތު ފަރާތްތަކުން ކަމުގެ ބޮޑު ބައި ދިއުމަށް ނިކަމެތި ނުވުމަށް މަސައްކަތް ކުރަންވާނެއެވެ. ނަމަވެސް ޚާއްސަ ހިތުގައި ވަޒަނަކުން އެކުގައި ތަހައްމަލުވެ އަނބިންގެ ތެރޭގައި އިންސާފުވެރިކަމާއި ސަމާލުކަން ހިފުން ބޭނުންކުރެވެއެވެ. އެކަމާ ކުރިމަތިލުމަކީ ބޮޑު އިނޑިޔަރުން ފަރާތުގެ އެދުމާއި ހަމަ ގާތުގައިނުވާ ކަމެކެވެ. މާތްالله ރަސޫލުﷲ ޞައްލައްލާހު ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ވެސް މިކަމާ ފަރުވާތެރިވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

"كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْسِمُ فَيَعْدِلُ اللَّهُمَّ هَذَا قَسْمِي فِيمَا أَمْلِكُ فَلاَ تَلُمْنِي فِيمَا تَمْلِكُ وَلَا أَمْلِكُ"(٦) މާނައީ: "ރަސޫލުﷲ ޞައްލައްލާހު ޢަލައިހި ވަސައްލަމް އަނބިކަނބަލުންގެ މެދުގައި ކަންކަން ބަހައްޓަވަނީ އަދި އިންޞާފުވެރި ވެވަޑައިގެންނެވެއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ މާތް ﷲ އެވެ. މިއީ އަޅުގަނޑު މިލްކުވެގެންވާ ކަންކަމުގައި އަޅުގަނޑުގެ ބެހުމެވެ. އަދި އިބަކަލޭގެފާނަށް އެކަނި ބަލައިގަނެވޭ ކަމެއް އަދި މިއުޅޭ ބަޔަކު މިލްކުވެގެން ނުވާ ކަންތަކުގައި (އެބަހީ ހިތުގެ ލޯބިކުރުމުގައި) މިއަޅާއަށް ކުށްއަދެއްނުވާށެވެ. ފުއްދަވާށިއެވެ." މިއެވެ.

މިސްރާބިކަ އާދަމާއި އަދި ދެ ރަސޫލުން ސުވާލުކުރި އިންސާނީ ފިތުރަތާ އެއްގޮތަށް ދެއަނބިންގެ އިންސާފުގެ ކަންތައް ވިސްނާލުމަށް ބޮޑު އަދަލުވެރިވުމަށް ތަންތަނުން ދިމާވެދާނެ ކަންތަކެވެ. އަދި އަނބިން ތިބި ފިރިހެނުންނަށް ހުރުމަތްތެރިވާން ބޭނުންވާ ކަމެއްކަމަށް ދަސްކުރެވިދާނެ ދީނުގެ ޙުކުމް ﷲ ގެ ރަސޫލާ ޝައްކެއް ނެތް ގޮތުގައި ދަސްކުރަސްވެ.

٥ (رواه : أبو داود (٢٤٢/٢) والترمذي (٤٤٧/٣) والنسائي (7/64) وابن ماجه (٦٣٣/١) وصححه الحافظ ابن حجر في "بلوغ المرام" (٣١٠/٣) والألباني "إرواء الغليل " (٨٠/٧))

٦ (رواه أبوداود (٢٤٢/٢) والحاكم (٢٠٤/٢) وصححه)

6- އަނބިމީހާގެ ސިއްރު ފާޅުކުރުން:

އަނބިމީހާގެ ސިއްރުތަކާއި، އަދި އޭނާގެ ކިބައިގާ ޢައިބެއް ހުރިނަމަ އެ ޢައިބެއް ސިއްރުކުރުން ވަންހަނާކުރުމީ ފިރިމީހާގެ ވާޖިބެކެވެ. އެގޮތަށް ފިރިމީހާއި އަނބިމީހާގެ ހުރިހާ ސިއްރުތަކާއި އަދި ވަންހަނާގައިވާ ހުރިހާކަމެއް ރައްކާތެރިކޮށް ހިފެހެއްޓުން ވާޖިބެވެ. އެކަމަށް ބާރުއަޅުއްވައި ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. "إِنَّ مِنْ شَرَّ النَّاسِ مَنْزِلَةً عِنْدَ اللهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّجُلُ يُفْضِي إِلَى امْرَأَتِهِ وَتُفْضِي إِلَيْهِ ثُمَّ يَنْشُرُ سِرَّهَا"[7] މާނައީ: "ފިރިމީހާ އޭނާގެ އަނބިމީހާއާއި ނިދައި އަދި އަނބިމީހާވެސް ފިރިމީހާއާއި ނިދައި ހުރުމަށްފަހު ދެން އަނބިމީހާގެ ސިއްރުތައް ބޭރުކުރާ މީސްތަކުންނަކީ ފާޅުކުރާ ހަމަ ފިރިހެނުންނާއި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުގައި ދަރަޖައިގެ ގޮތުން އެންމެ ނުބައި މީހުންނަކީ މިފަދަކަން ކުރާމީހެވެ." ވީމާ. ވީއިރު އަނބިމީހާގެ ސިއްރުތައް ރައްކާތެރިކޮށް އަދި އޭނާގެ ޢައިބު ރައްކާތެރިކޮށް ހެދުމީ ފިރިމީހާގެ ކިބައިން އަނބިމީހާއަށް ލިބެންވާ ޙައްޤެއްކަން ރަނގަޅަށް އެނގެއެވެ.

އިސްވެދިޔަ ކަންތައްތަކަކީ އަނބިމީހާގެ ނިސްބަތުގައި ފިރިމީހާ އަދާކުރަންޖެހޭ މުހިންމު ކަންތައްތަކެވެ. އަދި މިގެ އިތުރުންވެސް ބައެއް ކަންތައް އެބަހުރެއެވެ. ބަލިވުމާ ބޭސްކުރުމާއި އަދި އަނބިމީހާއަށް ވޭނެއްޖެހުމުން ޔަޤީން މުސީބާތެއް ދިމާވުމުން އެކަންކަމުގައި ފިރިމީހާވެސް ބައިވެރިވެ އޭނާއަށް ހިތްހަމަޖެހުން ކަށަވަރުކޮށްދިނުމަކީ ވަރަށް އަހަމިއްޔަތުކަމެކެވެ.

---

٧ (رواه مسلم: ١٤٣٧)

އަނބިމީހާގެ ފަރާތުން ފިރިމީހާއަށް ލިބެންވާ ޙައްޤުތައް

1- ފިރިމީހާއަށް ޤަދަރުކޮށް އިޙްތިރާމްކުރުން:

ފިރިމީހާއީ އަނބިމީހާގެ ކުރިމަތީގައި ވަރަށް އިޙްތިރާމްތެރި ޤަދަރުވެރި މަޤާމުގައި އުޅެންޖެހޭ އެކަކުކަމުން ބަލައިގަންނަންވާނެއެވެ. އެއީ އެކި ޙައްޤުތަކުން ފިރިމީހާގެ ޙައްޤުތައް އަނބިމީހާއަށް ވުރެ ގިނަގުނަ ކަމަށްވާތީއެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނަކީވެސް ވަރަށްގިނަ ކަންކަމުގައި މާތް ނަބިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެން އިރުޝާދު ދެއްވާފައިވާ ދީނެކެވެ. އަދި الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ނިސާއު ސޫރަތުން އާދޭ! ބަޔާނަށް އިޝާރާތްކުރައްވައި އެކަން ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. މާތްالله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ ٱلرِّجَالُ قَوَّٰمُونَ عَلَى ٱلنِّسَآءِ . ﴾ النساء: ٣٤ "ފިރިހެނުންނަކީ އަންހެނުން އިސްލާޙުކުރުމުގެ ވެރިންގެ ސިފަތަކުން ބަރާބަރުވާ މީހުންނެވެ." މާނައެވެ.

އަންހެނުންގެ ނިސްބަތުގައި ފިރިހެނުންގެ ދަރަޖަ ބޮޑުކަމާއި އަދި މާތްކަން ބަޔާންކުރައްވައި ރަސޫލުالله ސައްލަلله ޢަލައިހިވަސައްލަމް ޙަދީޘް ކުރައްވައެވެ. "لَوْ كُنْتُ آمِرًا أَحَدًا أَنْ يَسْجُدَ لِأَحَدٍ لأَمَرْتُ النِّسَاءَ أَنْ يَسْجُدْنَ لِأَزْوَاجِهِنَّ لِمَا جَعَلَ اللهُ لَهُمْ عَلَيْهِنَّ مِن الْحَقِّ"[8] މާނައީ: "އައްޔަސް މީހަކު ސަޖިދަ ކުރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު އަމުރު ކުރައްވާނަމަ އަންހެނުން އަނބިކަނބަލުންގެ ފިރިހެނުންނަށް ސަޖިދަކުރުން އަންގަވައިފީމުއެވެ. އެއީ ފިރިހެނުންނަށް ޙައްޤު އަނބިކަނބަލުންގެ މައްޗަށް الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ޙައްޤުލައްވާ ދިނުމުގެ ސަބަބުންނެވެ." މާނައެވެ. މިޙަދީޘް ހިޔާލު ބަސްފުޅުގެ އަލިކަމުން. ޝަރީޢަތުން ގޮވާލައި ފިރިހެނަކީ އަންހެން އިސްލާޙުކުރާ ހަރުދަނާކުރާ ބަލަހައްޓާ ސަރުކާރެކޭ އަދި އަނބިކަނބަލުގެ ވެރިޔާއެވެ. ފިރިހެނުން އަނބިކަނބަލުން ޤަދަރުކޮށް އިޙްތިރާމް ކުރުމީ ދީނާއި ދުނިޔޭގެ ފަލާޙުން އަނބިކަނބަލުންނަށް ވާޖިބުކުރާ ކަމެކެވެ. ރަސޫލުالله ސައްލަلله ޢަލައިހިވަސައްލަމް ޙަދީޘް ކުރައްވައެވެ. "لاَ تَصُومُ الْمَرْأَةُ وَبَعْلُهَا شَاهِدٌ إِلاَّ بِإِذْنِهِ"[9] - މާނައީ: "ފިރިމީހާ (ރަށުގައި ހުރެގެން) ހުއްދަ ނުލިބޭ ހާލު ރޯދައެއް ހިފުމަކީ އަނބިމީހާ

---

8 (سنن أبي داود برقم (٢١٤٢) صحيح، قال الشيخ الألباني: (صحيح) دون جملة القبر ، صحيح أبي داود برقم (١٨٧٣).)

9 (صحيح البخاري ٥١٩٢)

(ސުންނަތް) ރައްދު ނުކުރެއްވިކަމެވެ". މިއެވެ. ފިރިމީހާގެ ބަހުގައި އަންހެނުންނާ ތަދައްބަރުކުރާނަމަ އިޖްތިހާދުކުރުން އިސްލާމްދީނުގައި ހުއްދަވާއިރުވެސް މިދަރަޖައަށެވެ. الله އަށް ކުރުމަށް ބައެއް އަޅުކަންކުރުމަށް ފިރިމީހާގެ ހައްދުތަކަށް ނުކުރުމަށް ހިސާބަށެވެ. ފިރިހެނުންނާ އަންހެނުން ހަމަހަމަކުރުން ހިތްޕަރުވާ ރަނގަޅުދީނީ އަހުލުވެރިން މިދަދު ކަނޑާލާފައިވާ އާދައިގެ ވަރަކަށް ހިތާމަކުރުމަށް ނަމަވެސް ދެފަރާތުގެ ހަރަކާތްތަކުން ބަހައްޓަން ވެސް ނުކުޅެދެނީ. وَاللهُ المُسْتَعَانُ

މިއީ ފިރިންގެ ތަދަރު ގޮތުގެ އަދުލުއިންސާފު އޮތުމުގެ ކަމާއިބެހޭ އަންހެނުންނަށް ޤާއިމުވެގެން ނުވާނެއެވެ. ފިރިންނަކީ ތަދަރު ކުރުމުގެ ގޮތްއިސް އަނބިން ފިރިމީހާގެ ވެރިކަމުގައި ކަނބަލުން ވާނެއެވެ. އަދިބަރާއަށް އިސްލާމީ ކަނބަލުގެ އިތުރުބަލަށް ފިރިމީހާގެ ކުރިމަތީ ބަރަނބު އާއިލާގެ ނަބަވިއްޔާ ކަމާކާމުގެ ފިރިމީހާ ކަމަށްލާ ދިރިއާއިލާ ކަމަކުށްޤިރިފާއި އިނދަށް ވަގުތުއާގައި އަނގަ ކުރިމަތީގައި އާދޭދިހެވެ ފާއިދާކަރުން ކަމުޤޮނކަމާ ފިރިމީހާ އާދޭކަށް ހިނދުމަސްޤޫއާއަށް ވަގުތު އަނބިމީހާ އަނގަ ކުރިމަތީގައި ހިތާމަފިރިކަމާ ވާހަކަތަކާއި ހިނދުދެމެވެ ވާހަކަ ވަހަކަ ނުދައިކާމާ އަދި މިނޫނުވެސް މިބާވަތްގެ އާއިލާކުރުން އަނބިމީހާއަށް ޤާއިމުވަނީ ނުވެއެވެ. އަނބިމީހާ އަބަދުވެސް ބަރަނަ ޤަޅުއި ފިރިމީހާއި ހިތާގެ ސާހިބު ކަލުގައެވެ. ރަސޫލުالله ސައްލަލްލާހު ޢަލައިހި ވަސައްލަމްގެ އިސްލާމީ ބަރަކާތާވެސް އަރުތުއަނގި އެގޮތް ބަދާހެވެ ހައިގައެވެ. އަދި އިސްލާމީ ފަރާތުން އަނބިމީހާ ފިރިމީހާއަށް ބަހައްޓަންޤަށް ތަދަރާއި އިއްޒަތާ އަނބިމީހާގެ ފަރާތުން ފިރިމީހާއަށް ލިބެންވާ ބައްދަލުވެއެވެ.

2- ފިރިމީހާއަށް ކިޔަމަންވުން:

މާތްالله ސުބުޙާނަހޫ ވަތަޢާލާއަށް އުރުދުވާ ކަމަކަށް ފިރިމީހާ އަމުރު ނުކުރާހާ ހިނދަކު ފިރިމީހާކުރާ ކަންތައް އަމުރުކަމަށް އަނބިމީހާ ކިޔަމަންތެރިވުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. ފަހެ الله ސުބުޙާނަހޫ ވަތަޢާލާއަށް އުރުދުވާކަމަކަށް ފިރިމީހާ ކަންފުރަތަ ދިން އަނބިމީހާ އެކަމުގައި ކިޔަމަންވެގެންނުވެއެވެ. ރަސޫލުالله ސައްލަލްލާހު ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ވަޙީ ކުރައްވައިވޭ "لاَ طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ"(١٠) މިވާހަކައިންނެވެ. މާނައީ: "ޚާލިޤު ހައްދުތަކެއް ހަމަވެރި

(١٠) (رواه أحمد وابن أبي شيبة في مصنفه في الجهاد برقم ١٥٥٦٤، والسيوطي في الدر المنثور ٢/ ١٧٧ من طريق ابن أبي شيبة)

މާތްالله އަށް އުރެދުމުގެ އެއްވެސް ކަމެއްގައި މަޚްލޫޤަކަށް ކިޔަމަންވުމެއް ނުވެއެވެ." މިއެވެ.

އަނބިމީހާ ފިރިމީހާއަށް ކިޔަމަންވާންވީ الله އަށް ނުއުރެދޭ ހުރިހާކަމަކުގައެވެ. ސިއްރާއި ފާޅުގައެވެ. އުނދަގޫތަކާއި ފަސޭހަތަކުގައެވެ. އެހެންނަމަވެސް އަނބިކަނބަލުން ނުހަނު ބޮޑު ޘަވާބާއި ދަރަޖަކަން ހުރިކަން ރަސޫލުالله ޞައްލަالله ޢަލައިހި ވަސައްލަމްގެ ޙަދީޘްތަކުން އެނގެ ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އޭގެތެރެއިން ޙަދީޘެއްގައި މިވާ ނަކަލު ކޮށްދެއްވެ. "إِذَا دَعَا الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ فَأَبَتْ فَلَمْ تَأْتِهِ فَبَاتَ غَضْبَانَ عَلَيْهَا لَعَنَتْهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تُصْبِحَ"[11] "ފިރިމީހާގެ ނިދަން އައުމަށް އަނބިމީހާގެ ކިބައިން ފިރިމީހާ އެދުމަށްފަހު އަނބިމީހާ ނައިސް އެވެއްޖެނަމަ އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން ފިރިމީހާ ރުޅިއައިސްގެންވެ ނިދައިފިނަމަ ފަތިސްވާންދެން މަލާއިކަތުބޭކަލުން އެ އަންހެނަކަށް ލަޢުނަތުގެ ދުޢާ ކުރާނެއެވެ." އަދި ބުޚާރީގެ ރިވާޔަތެއްގައިވަނީ "ފިރިމީހާގެ ގޮވުން އަންނަންނުދާން މަލާއިކަތުބޭކަލުން ލަޢުނަތްކިޔުއްވާނެއެވެ." މިއެވެ. މިގޮތުން އަނބިމީހާ ފިރިމީހާއަށް ކިޔަމަންތެރިވުން އެއީ އަނބިމީހާގެ ވާޖިބުން ފިރިމީހާއަށް ލިބެންވާ ޙައްޤެކެވެ.

3- ފިރިމީހާގެ ތަކެއްޗަށް ބަލަހައްޓައިދިނުން:

ފިރިމީހާގެ ގެއާ އޭނާގެ ދަރިންނާ އަދި އޭނާގެ މުދަލާ ބަލަހައްޓައިދިނުން ޒިންމާ ހުރުމަކީ އަނބިމީހާގެ ވާޖިބުން ފިރިމީހާއަށް ލިބެންވާ ޙައްޤެކެވެ. ރަސޫލުالله ޞައްލަالله ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ޙަދީޘުގައި ކުރައްވާފައިވެއެވެ. "وَالْمَرْءَةُ رَاعِيَةٌ عَلَي أَهْلِ بَيْتِ زَوْجِهَا وَوَلَدِهِ وَهِيَ مَسْئُوْلَةٌ عَنْهُمْ"[12] މާނައީ: "އަނބިމީހާއީ އޭނާގެ ފިރިމީހާގެ ގެގެ އަހުލުވެރިންނާއި، އަދި ފިރިމީހާގެ ދަރިންގެ ކަންތައްތައް ބަލަހައްޓާ ވެރިއެކެވެ. އެމީހުންގެ ކަންތައްތަކާމެދު އެކަނބަލުންނާ ސުވާލުކުރެވޭނެއެވެ." މިއެވެ. އަދި އެހެން ރިވާޔަތެއްގައި ވަނީ އަނބިމީހާއީ އޭނާގެ ފިރިމީހާގެ ގެ ބަލަހައްޓާ ވެރިޔާއެވެ." މިހެންނެވެ.

١١ (روى البخاري (٣٢٣٧) ومسلم (١٤٣٦))

١٢ (صحيح البخاري ٧١٣٨)

ކޮންމެހެނަކަސް ހުރިހާ ރިވާޔަތްތަކުން ބަޔާންކޮށްދެނީ އަނބިމީހާ އޭނާގެ ފިރިމީހާގެ ގޭގެ ކަންތައް ބަލަހައްޓައި އެކަމާމެދު ފަރުވާތެރިވުމަކީ ކަމަށެވެ. ފިރިމީހާގެ ދަރިންނާ ގޭގެ ބަލަހައްޓާ ބަލަހައްޓަންވާނެ ޒިންމާ އަނބިމީހާއަށެވެ. އެހެން އެއްކަމެއް ހަވާލުވެއްޖެނަމަ އެއްޗެއް ޚަރަދުކުރުން ވެސް އޮޅުވާލުން އިސްރާފުކުރުމުން އަނބިމީހާގެ ވާޖިބެވެ. އަދި ދަރިންގެ ކަންތައް ބަލަހައްޓަން ދެންވެސް ގޭތެރޭގައި ބާރުބެހެއްޓިފައިވާން މިހާރު ހަމަ އަނބިމީހާއެވެ. މިއީ އިސްލާމްދީނުގެ ތަޢުލީމެވެ. ރަސޫލުﷲ ޞައްލައްﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމްގެ އިރުޝާދެވެ. ގޭތެރެއަށް ފިރިމީހާ ނުރުހޭމީހުން ނުވައްދުމާ އަދި އޭނާގެ ބޮނޑިމަތީގައި އޭނާ ނުރުހޭމީހުނަ ނުބައިންދުމާ މިކަންކަމަކީ އަނބިމީހާގެ ވާޖިބެވެ. ރަސޫލުﷲ ޞައްލައްﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ޙަދީޘް ކުރައްވާފައިވެއެވެ. "فَحَقُّكُمْ عَلَيْهِنَّ أَنْ لاَ يُوْطِئْنَ فَرْشَكُمْ مَنْ تَكْرَهُوْنَ وَلاَ يَأْذَنَّ فِي بُيُوْتِكُمْ لِمَنْ تَكْرَهُوْنَ"[13] މާނައީ "ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އަނބީން އަދާކުރަންޖެހޭ ޙައްޤުތަކުގެތެރޭގައި ކަލޭމެން ނުރުހޭމީހުން ކަލޭމެންގެ ބޮނޑިމަތީގައި ނުބައިންދުމާ އަދި ކަލޭމެން ނުރުހޭމީހުން ކަލޭމެންގެ ގެތެރެއަށް ނުވައްދުންވެސް ދެއެވެ." މިއެވެ. އާދޭ! މުސްލިމު އަންހެނުންނަށްވެސް މަސްއޫލިއްޔަތުތަކެއް ވާނަމަ އެ މަސްއޫލިއްޔަތު ފިރިހެނުންގެ މަސްއޫލިއްޔަތާއި ބަރާބަރުގެ ހަމައެހެން ކުރެއްވުން ހުއްޓެވެ.

4- ފިރިމީހާއަށް ޝުކުރުކުރުން:

ފިރިމީހާ ކޮށްދޭ ހެޔޮކަމަކަށް ޝުކުރު ކުރުމީ އަނބިމީހުންގެ ވާޖިބެކެވެ. އޮރުމުގެ އެއްގޮތަކީ ފިރިމީހާ ވަރަށްގިނަ ތަޖުރިބާ ކޮށްގެން އަނބިމީހާއަށް ހުރި ފުރުޞަތުގައި އިޙްސާނެއް ވެސްދެއްވާ. ކޮންބައިމުގެ ކަންތައްތަކާ ފިރިހެންވާނަމަ އަދި ބަލިވީމާ ބަލަހައްޓާތީއާއި އަދި މިނޫން އިތުރު އަނބިމީހާ އުފާވާ ހިތްހަމަޖެހޭ ހުރިހާކަމެއްގައި ވެރިކަމެއް ފިރިމީހާއެވެ. މީގާ ހުރިހާކަމެއްގައި މުޤާބިލުގައި އަނބިމީހާ ފިރިމީހާއަށް ޝުކުރުކުރުމީ އިޙްސާންތެރިކަމަށް ޝުކުރުކުރުމުގެ ބޭނުމީ ގޮތަކީ ކަލޭމެން ކޮށްދޭ ކަމެކެވެ. މިކަމަކަން އެންމެ ކުޑަކުޑަ ޝުކުރު އަދާކުރުމީ ވާޖިބެކެވެ. ފިރިހެންގެ ހެޔޮކަމަކަށް ޝުކުރުނުކުރާ އަންހެނުންނަށް ހުރި ނުރައްކާ ބަޔާން ކުރައްވައި ރަސޫލުﷲ ޞައްލައްﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމް

١٣ (أخرجه الترمذي (١١٦٣)، وابن ماجه (١٨٥١)، و أحمد (٥/ ٧٢)، وهو صحيح.)

ހަދީޘް ކުރައްވައެވެ. "وَرَأَيْتُ النَّارَ فَلَمْ أَرَ كَالْيَوْمِ مَنْظَرًا قَطُّ وَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ قَالُوا لِمَ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ بِكُفْرِهِنَّ قِيلَ يَكْفُرْنَ بِاللهِ قَالَ يَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ وَيَكْفُرْنَ الإِحْسَانَ لَوْ أَحْسَنْتَ إِلَى إِحْدَاهُنَّ الدَّهْرَ ثُمَّ رَأَتْ مِنْكَ شَيْئًا قَالَتْ مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ"(١٤) މި ހަދީޘަކީ ވަރަށް ދިގު ހަދީޘެއްގެ ބައެކެވެ. މި ހަދީޘްގެ މިބައި ބަޔާން ކުރައްވަނީ ރަސޫލުﷲ ސައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ ނަރަކަ ދެއްކެވިއިރުގެ ވާހަކައާއި އޭގައި ހުރިބައެއް ހަބަރުގެ ވާހަކައެވެ. އިސްވެދިޔަ ހަދީޘްގެ އިބާރާތް ކުރުގެ މާނައީ "އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ނަރަކަ ދެކެވަޑައިގަތީމެވެ. އަދުގެ ފަދަ ބިރުވެރި މަންޒަރެއް ދުވަހަކުވެސް ފެނިވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަތީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނަކީ ގިނައީ އަންހެނުންކަމުގައެވެ. ދެން އަސްހާބުބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. ހޭ ރަސޫލުﷲ ސައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަލޭވެ! އެއީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ހަދީޘްކުރައްވައެވެ. އެއީ އެކަނބަލުން ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ދެންވެސް އަހާލެއްވުނާ ސުވާލު ވެވުނެވެ. އެކަނބަލުން ﷲ އަށް ކާފިރު ވެތޯއެވެ؟ ހަދީޘް ކުރައްވައެވެ. އެކަނބަލުން ފިރިންނަށާއި އަދި އިހުސާން ކޮށްދޭ އިހްސާނަށް ކާފިރުވެނީއެވެ. ތިބާ ކަލޭގެފާނު ދިގު އެއިން އަންހެނަކަށް މުޅި އުމުރުގައި ހެޔޮކަންތައްތައް އިހްސާންތެރި ވެފައިވިޔަސް ފިރިމީހާގެ ކިބައިން ނުރުހޭ އެއްޗެ ކަމެއް ފެނިއްޖެއްޔާ ބުނާނެއެވެ. ކަލޭގެ ކިބައިން ދުވަހަކު އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް ނުފެނެއެވެ." މިއެވެ.

5- ފިރިމީހާގެ އަމުރު ތަބާވުން:

ތިމާގެ ފިރިމީހާގެ އަމުރު ތަބާވުން އެކަމުގެ މައްޗަށް ފިޔަވަޅުތަކަށް އަރާހަން ޝަރުޢުވެރިކަން ހުއްދަ ދީފައިވާ އަނބިމީހާގެ ފަރާތުން ފިރިމީހާއަށް ކިޔަމަން ޙައްޤެކެވެ. އަނބިމީހާގެ ހުރި ދުވަސްވެސް ފިރިމީހާގެ ހިތްހަމަޖެހުމާ ބަރާބަރަށް ސިފަކުރެއްވިއެވެ. އަނބިމީހާ ސިފަކުރެއްވުމުގައި ޞާލިޙު ޤުރުއާނުގައި ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވަނީ ކުރައްވައިފައިވާ ބަސްފުޅުގައި ވިދާޅުވެއެވެ. ﴿فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ﴾ النساء: ٣٤ މާނައީ : "ފަހެ ޞާލިޙު އަންހެނުންނަކީ ކިޔަމަންތެރި މާތްﷲ އަށާއި، އަދި ތިމާގެ ފިރިމީހާއަށް

١٤ (صحيح البخاري ٥١٩٨)

އަދާކުރަންޖެހޭ ކަމެއްކަމުގައި ޤަބޫލުކުރުން ކިޔަމަންތެރިވާ އަންހެނުންނެވެ. އަދި ފިރިމީހާ ނުވާ ވަގުތުގައިވެސް އޭނާގެ ހުރިހާކަމަކާމެދު ރައްކާތެރިވެގެންނަ އަންހެނުންނާއެވެ." މިއެވެ.

ފިރިމީހާއަށްބަލައި އަންބިމީހާ ރައްކާތެރިވެ ގެންނަންޖެހޭ އެންމެ މުހިއްމު އެއްކަމަކީ ފިރިމީހާގެ އަބުރަށް ރައްކާތެރިކަން އޭނާގެ ސިއްރުތަށް ވަންހަނާކުރުމެވެ. އަދި ފިރިމީހާގެ އަބުރަށް ހުތުރުވާފަދަ އެއްވެސް ކަމެއް ކުރުމީ އަންބިމީހާއަށް ޙަރާމްވެގެންވާ ކަމެއްކަމެވެ. ފިރިމީހާގެ ކިބައިގައި ޢައިބެއް ހުރިނަމަވެސް އެ ޢައިބެއް އިސްތާރުކުރުމަކީ ސިއްރުކުރުން ހުދުމީ އަންބިމީހާގެ ވާޖިބެކެވެ. ޞާލިޙު އަންބިން ސިފަކޮށްދެއްވައި ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ "اَلْمَرْءَةُ الصَّالِحَةُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهَا سَرَّتْهُ وَإِذَا أَمَرَهَا أَطَاعَتْهُ وَإِذَا غَابَ عَنْهَا حَفِظَتْهُ"[١٥] މިފަދައިންނެވެ. މާނައީ: "ޞާލިޙު ރަނގަޅު އަންބަކީ ވިއްޔާ ފިރިމީހާ އެކަނބަލުންބަލާލާއިރު ބަލައިފިނަމަ އޭނާގެ ރީތިކަމާ އުފާވާ ފިރިމީހާ އުފާވާނެއެވެ. އަދި އެކަނބުލެއަށް އަމުރު ކޮށްފިއްޔާ ފިރިމީހާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާނެއެވެ. އަދި ފިރިމީހާ އެކަނބުލޭ ކައިރިން ދުރަށްދިޔައިމާ ފިރިމީހާގެ ކަންތައް ރައްކާތެރިކުރާނެއެވެ." މިއެވެ. މިފަދަ އަންބިންނަކީ އަންބިންގެ ޖަވާހިރެވެ.

އިސްލާމްދީނާއި ޝަރީޢަތުން ސާބިތުވެގެންވާ ފިރިމީހާގެ އަބުރާއި އޭނާގެ ހުރުމަތާ ސިއްރުތައް ރައްކާތެރިކޮށްދިނުން އެކަންކަމަށް އަމާނާތްތެރިވުމީ އަންބިމީހާގެ ފަރާތުން ފިރިމީހާއަށް ލިބެންވާ ޙައްޤެކެވެ. އެކަމުގައި ކުށް އަންބިމީހާކޮށްފިނަމަ ފަރުވާތެރިވާންވާނެއެވެ.

١٥ (رواه أبو داود والحاكم وقال حديث صحيح الإسناد.)

އަނބިންކައިރިގައި ރޭކުރުމުގެ އަދަބު

އިސްލާމްދީނަކީ މުޅި އިންސާނިއްޔަތުގެ ދީނެވެ. އިންސާނިއްޔަތަށް ފައިދާހުރި އެއްވެސް ކަމެއް އެކަމެއްގެ އިރުޝާދު ދެއްވާފައި ނުވާ އިސްލާމްދީނެއް ނުހުންނާނެއެވެ. އިންސާނީ ޙަޔާތުގެ އެންމެ މަތީ ދަރަޖައިގެ ކަންތައްތަކުން ފެށިގެން އެންމެ އާދައިގެ ކަންކަމާ ހަމައަށްވެސް އިސްލާމްދީނުގެ އިރުޝާދާއި އުޞޫލުތައް ބަޔާންކޮށްދީފައި ހުރެއެވެ. ހަމަހަމަ ފުދިގެން އިންސާނީ ޙަޔާތުގެ ގުޅުންތަކުގެ ... ކަމެއްގެ ސަޤާފަތުގެ ބުނިޔާދު ދައުލަތް އަސާސީގޮތުން ބުނެދެން ވާނަމަ، އިސްލާމްދީނަކީ އިންސާނީ ޙަޔާތުގެ ބާއްޖަވެރިކަމެވެ.

މި ޢިބާރާތް ކުރެވުނީ އަދުގަނޑު މިޢާރާތް ކުރަނީ ޙަޔާތުގެ މައިދާނުގެ ފަރާތެއްގެ މުހިއްމު ދަނޑިވަޅުގައި އިސްލާމްދީން ކުރިއަރުވާފައިވާ ރޫޙުކަމެވެ. އާދެ! ދެމަފިރިންގެ ކޮޅުން ހަމަޖެހިގެން އުޅުމުގެ މިފަދަ އެއްބާރުލުމާއި ގާތްކަމާއި ހެޔޮލަފާކަމާއި މިފަދަ އަސާސީ ކަމެއްގައި ބިނާކުރުމަށް އިސްލާމްދީން ދެއްވާފައިވާ އިރުޝާދުތަކެވެ.

1- އަނބިމީހާއަށް ލޯބިން ކާނެއްޗެއް އެއްޗެއް ބޯންދިނުން.

އަންހެނުންނާއި ގާތްވާއިރު އަނބިމީހާއާ ގާތްވެވޭނެ ލޯބިވާ މަގުތަކެއް ބޭނުންކުރުމަކީ ކާމިޔާބު ދެމަފިރިކަމެއްގެ އަސާސެވެ. އަދި މިގޮތުން ކުރެވޭ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން އެއްކަމަކީ ބޯނެއްޗެއް ކާނެއްޗެއް ދިނުމެވެ. މިކަމަށް ދަލީލަކީ ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމާއި ސުންނަތުގެ ފިޔަވަޅުތަކެވެ. ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމާއި ޢާއިޝާ ރަޟިޔަﷲ ޢަންހާ ކައިވެނި ކުރެއްވުމަށްފަހު، ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަށް ކިރު ފިންޖާނެއް ދެއްވިއެވެ. "ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމާއި ޢާއިޝާ ރަޟިޔަﷲ ޢަންހާ ކައިވެނި ކުރެއްވުމަށްފަހު އެކަލޭގެފާނަށް ކިރު ފިންޖާނެއް ހުށަހެޅިއެވެ. އަދި ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ކިރު ފިންޖާނުން ބޯއްވެވުމަށްފަހު، ބާކީ ކުރެއްވި ކިރު ޢާއިޝާ ރަޟިޔަﷲ ޢަންހާއަށް ދެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް ކުރީކޮޅު ޢާއިޝާ ރަޟިޔަﷲ ޢަންހާ ލަދުގަނެފައި ހުރެއްވިއެވެ. ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ހިތްވަރުދެއްވުމުން ޢާއިޝާ ރަޟިޔަﷲ ޢަންހާ އެ ކިރު ބޯއްވެވިއެވެ.

ކޮންމެވެސް މިންވަރަކަށް އެއިން ކުރޫދު ހިއްޖެވެއެވެ." މިއެވެ. މި ޙަދީޘަކީ ވަރަށް ދިގު ޙަދީޘެކެވެ. ވީމާ މި މަޤްޞޫދާއި ބޭނުންވާ ހަމައެކަނި ބައި ދެއްކީމެވެ. (މުސްނަދު އަޙްމަދު)

2- އަނބިމީހާގެ ބޮލުގައި ތިމާގެ އަތްބާއްވައި ދުޢާކުރުން:

ތިމާ މީހާ އިންނުމަށްފަހު އަނބިމީހާގާތު ކުރިމަތީގައި އެކަނބުލޭގެ ގާތަށްގޮސް އެކަނބުލޭގެ ބޮލުގެ ނިތްކުރިއާ ހިސާބުގައި ތިމާގެ އަތްބާއްވައި ބިސްމި ކިޔުމަށްފަހު އަންނަނިވި ދުޢާ ކިޔުން އެދިވަޑައިގެންނެވެ. "اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْئَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَمَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ وَ أَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّهاَ وَمِنْ شَرِّ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ"(١٦) މާނައީ: "އޭމަތިވެރި މާތްﷲއެވެ. މިއަންހެންމީހާގެ ހެޔޮކަމާ އަދި މިކަނބުލޭގެ އުފެއްދެވުމުގައި ބަރަކާތްތަކުގެ ހެޔޮކަން ޖިބިއްލަތުގައި ހުރި ހެޔޮކަމެއް ދެއްވުން އަދި ނުބައިކަމާއި އެމީހާގެ މިޒާޖުގައި އަދި މިކަނބުލޭގެ ނުބައިކަމާއި އަދި ނުބައިކަމަކާއި ޖިބިއްލަތުގައި ހުރި ނުބައިކަމަކުން ކަލޭގެފާނާ ސަލާމަތްވުމަށް ދެއްވުން ނުބައިކަމާގެ ރައްކާތެރިކަން ވާވަރު އެދެމެވެ." މިއެވެ.

3- ދެމަފިރިން އެކުގައި ނަމާދު ކުރުން:

ކައިވެނިކޮށް ނިމުމަށްފަހު ދެމަފިރިން އެކުގައި ދެ ރަކުޢަތް ނަމާދުކުރުން މުސްތަޙައްބުވެގެންވެއެވެ. އެއީ އަސްޙާބު ބޭކަލުން ޢަމަލުކުރެއްވި އަދި ސަޙާބާ ކަމެކެވެ. އަބޫސަޢީދު ކިޔާބޭކަލާ ޢަބްދުﷲ ބިން މަސްޢޫދުގެ އަރިހުގައި ދަސްކޮށްދިނެވެ. އަހަރެން ޒުވާން އަންހެނަކާ އިނދެގެންވެ. އަހަރެން ﷲގެ ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ. "إِنَّ الالْفَ مِنَ اللهِ وَالْفِرْكَ مِنَ الشَّيْطَانِ ، يُرِيْدُ أَنْ يُكْرَهَ إِلَيْكُمْ مَا أَحَلَّ اللهُ لَكِنْ فَإِذَا أَتَتْكَ فَامْرُهَا أَنْ تُصَلِّ وَرَاءَكَ رَكْعَتَيْنِ"(١٧) މާނައީ: "ލޯބިވެރިކަމާއި އެކުވެރިކަމަކީ ﷲ ގެ ހަޟްރަތުން ވާކަމެކެވެ. ނުރުހުންތެރިކަމާ ދުރުވެރިކަމަކީ ޝައިޠާނާގެ ފަރާތުން ވާކަމެކެވެ. އެޝައިޠާނާ އެދެނީ ކަލޭމެންނަށް ﷲ ހަލާލު ކުރެއްވި ކަންތައްތަކާމެދު ނުރުހުންތެރިކަމުގައި

١٦ (أبو داود ٢١٤٦)

١٧ (آداب الزفاف للألباني)

ދުރި އެރުވުމުންނެވެ. ކަލޭގެ އަނބިމީހާ ކަލޭގެގާތަށް އައިމާ ކަލޭގެ ފަހަތުގައި ހުރެގެން (ދެމިހުންނެވުމާއެކު) ދެ ރަކުޢަތް ނަމާދުކުރެއްވުން އަމުރު ކުރާށެވެ." އަދި އޭރުން ރިވާވެގެންވަނީ ނަމާދުކުރުމަށްފަހު އަންނަނިވި ދުޢާ ކުރާށެވެ. "اللَّهُمَّ بَارِكْ لِي فِي أَهْلِي، وَبَارِكْ لَهُمْ فِيَّ، اللَّهُمَّ اجْمَعْ بَيْنَنَا مَا جَمَعْتَ بِخَيْرٍ، وَفَرِّقْ بَيْنَنَا إِذَا فَرَّقْتَ إِلَى خَيْرٍ"[18] މި ދުޢާގައި އެކުލެވިގެންވާ މާނައީ: "އޭ ﷲ އެވެ. މިއަޅާގެ އަނބިމީހާގެ ކިބައިގައި މިއަޅާއަށް ބަރަކާތް ލައްވާންދޭވެ. އަދި އެމީހުންނަށްޓަކައި މިއަޅާގައި ބަރަކާތް ލައްވައިފާންދޭވެ. އޭ ﷲ އެވެ. އަހަރެން ހެޔޮގޮތުގައި ޖަމާކުރައްވާންދޭވެ. އަދި އަހަރެން ވަކިކުރައްވާނަމަ ހެޔޮގޮތުގައި ވަކިކުރައްވާންދޭވެ." މިއެވެ.

މި ބަޔާންވެދިޔަ ތިންކަމަކީ ޢާއްމުކޮށް ކައިވެންޏަށް އަލުން ކުރިން އަހަން ބައްދަލުވާ ދުވަފިރިންނަށް ޚާއްޞަ ވެގެންވާ މިންކަމަކެވެ.

4- <u>ޖިމާޢުވުމުގެ ކިޔާ ދުޢާ:</u>

ޢާއްމު ގޮތެއްގައި ކޮންމެ ފިރިހެނަކުވެސް އަނބިމީހާ ގާތު ޖިމާޢުވުމުގެ އަންނަނިވި ދުޢާ ކިޔުން ސުންނަތްވެގެންނެވެ. بِاسْمِ اللهِ اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ وَجَنِّبْ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا"[19] މި ދުޢާ ގައި އެކުލެވިގެންވާ މާނައީ: "އަހަރެމެންފަށަނީ ބިސްމިﷲ އެވެ. އަހަރެން ޝައިޠާނާ ދުރުކުރައްވާންދޭވެ. އަދި އަހަރެމެންނަށް ދެއްވާ ރިޒްގުވެސް (އެބަހީ ދަރިފުޅުގެ ކިބައިން) ޝައިޠާނާ ދުރުކޮށް ދެއްވާންދޭވެ." ރަސޫލުﷲ ޞައްލައްﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ޙަދީޘުގައި ކުރައްވަނީ "فَإِنَّهُ إِنْ يُقَدَّرْ بَيْنَهُمَا وَلَدٌ فِي ذَلِكَ لَمْ يَضُرَّهُ شَيْطَانٌ أَبَدًا"[20] މާނައީ: އިސްވެދިޔަ ފަދައިން ދުޢާ ކޮށް ޖިމާޢުކުރުމުން ދަރިފުޅެއް ނަސީބުވެއްޖެނަމަ ލިބުނަސް ވިސްނަވަރު ކުރިއަށްވާނަމަ އެކުއްޖަކަށް ޝައިޠާނާގެ އުނދަގޫ ނުފޯރާނެއެވެ." މިއެވެ.

5- <u>އަނބިމީހާއާ ޖިމާޢުވުން:</u>

ފިރިހެނާގެ އަނބިމީހާއި ޖިމާޢަށް ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ހަލާލު ކޮށްދެއްވާފައިވާ އަމުރެކެވެ. އެއަނބިމީހާގެ ކިބައިން ފިރިހާ ބޭނުންގޮތަކަށް އަދަބު ހުއްދަކަމެކެވެ. އެކަމުގެ ވަރު

18 (آداب الزفاف للألباني)

19 (صحيح البخاري ٣٢٧١)

20 (صحيح مسلم)

ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿نِسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأْتُواْ حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ﴾ البقرة ٢٢٣ މާނައަކީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބިންނަކީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަނޑުބިމެވެ. އެބަހީ ދަނޑު ބިމެއްފަދަ އެއްޗެކެވެ. ފަހެ އެދަނޑުބިމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ބޭނުންގޮތަކަށް ގޮސްނަގާ ވަޑައިގެންނަވާށެވެ." މިއެވެ. މިހެން އެންގެވުމާއި މަނާކުރައްވާފައިވާ ބައެއް ކަންތައްތަކެވެ. ވީމާ އާދައިގައި ދެއްވާފައިވާ ހައްދަވާ މިނިވަންކަން މަނާކުރައްވާފައި ކަންތައްތަކުން ފިލުވައި ދޫކޮށްދީ ބައިގައެވެ. އަނބިންގެ ކިބައިން ފުރިހަމަ އަށާ ތިބެގަތުމުގައި ދިން މަނާކަމާއި އަނބިމީހާގެ ފުރަގަސްފަރާތުން ބުރަކަށިން ވާރކުރުމެވެ. އަދި އަނބިމީހާ ޙައިޟުވެފައި އިނދެ ޖިމާޢުވުމެވެ. މިދެކަމީ ޙަރާމް އަނބިމީހާގެ ފުރަގަސްފަރާތުން ޖިމާޢުކުރުމާއި ނުވަތަ ޙައިޟުވެފައި އިނދެ ޖިމާޢުވުމެވެ. ނިފާސްވެރިޔާވެސް ވަނީ ޙައިޟުވެރިޔާގެ ޙުކުމުގައެވެ. މިކަންތަކީ ރަސޫލުﷲ ޞައްލައްލާހު ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ވަރަށް ބޮޑަށް މަނާކުރައްވާފައިވާ ކަންތަކެވެ. ރަސޫލުﷲ ޞައްލައްލާހު ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ބަޔާން ކުރައްވާފައިވަނީ މިފަދައިންނެވެ. "لاَ يَنْظُرُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى رَجُلٍ جَامَعَ امْرَأَتَهُ فِي دُبُرِهَا"[21] މާނައަކީ: "އަނބިމީހާގެ ފުރަގަސްފަރާތުން އިސްތިމްތާޢުކުރާ މީހާއަށް ﷲ ރަޙުމަތުގެ ބައްލަވާލެއްވުމެއް ނުބައްލަވާނެއެވެ." އެހެން ޙަދީޘެއްގައި ވަނީ "مَنْ أَتَى حَائِضًا أَوْ امْرَأَةً فِي دُبُرِهَا أَوْ كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ"[22] މާނައަކީ: "ޙައިޟުވެފައި އިންނަ އަންހެނަކާ ޖިމާޢުކުރާމީހާ ނުވަތަ އަންހެނެއްގެ ފުރަގަސްފަރާތުން އިސްތިމްތާޢުކުރާ މީހާ ނުވަތަ ކަހާނަތު ގޮތުގައި އެކަން ދައްކާ ބުނާކަމަށްވާ ހަބަރަކަށް ތެދުއްމަށް ބަލައިގަތުމަކީ އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވުމެވެ." މިއެވެ. އަދި މިޙަދީޘް މި ހުކުމް އައީ އިސްލާމްދީނުގެ ބަދުފުޅުގައި ވަރަށް ބޮޑު ފާފައެއް ކަމުގައި ހިމެނިފައިވާތީއެވެ.

އިސްލާމްދީނާ ދެ ބަދުފުޅާއި އަދިވެސް މި ކަލޭގެފާނާ ހުރި ބަދުފުޅުކަން ފާހަގަކުރެވެ އެނގޭނީ އަނބިމީހާގެ ކިބައިން ފުރިހަމަ އަށާ ތިބެގަތުމުގައި ހުރި ކަމުގެ މުހިއްމުކަމާއި، ހަމައެކަނި މަސްލަހަތު އަނބިމީހާގެ ފުރަގަސްފަރާތުން ދުރުން އަށާ ތިބެގަތުމުގެ ޙައިޟުވެރިޔާގެ ފުރަގަސްފަރާތާއި އަދި ކުރިމަތިފަރާތުން ދުރުވުމުން އަށާ ތިބެގަތުމެވެ.

٢١ (مسلم وابن ماجة ١٩٢٣)

٢٢ (أخرجه أصحاب "السنن" الأربعة إلا النسائي فرواه في "العشرة" ٧٨ والدارمي وأحمد ٢/٤٠٨ و ٤٧٦ واللفظ له والضياء في "المختارة" ٢/١٠٥/١٠ من حديث أبي هريرة و سنده صحيح كما بينته في "نقد التاج" رقم ٦٤.)

ވީމާ މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ ދައްކަވާފައިވާ ރަސްމަގު މުޅިގޮތް ދަސްކޮށް، އަދި ކަންކަން ކުރުމުގައިވެސް އެ އިތުބާރުކުރައްވާ ގޮތަށް ކުރުމެވެ. ދީނުގައި ދަސްކުރުން ކާމިލުވާ ވަ ނަބަވީ ޙިކުމަތް އެކަށޭނެވެ.

6. ވުޟޫކުރުން:

ދެމަފިރިން ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތުން އަނބިމީހާއާއި ޖިމާޢުވުމަށްފަހު ދެވަނަފަހަރު ކުރިން އަލުން ފަހަރެއް ޖިމާޢުވުމަށް ބޭނުންވާނަމަ ވުޟޫކުރުން ސުންނަތެއް ވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ ޙަދީޘްކުރައްވައި "إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ أَهْلَهُ ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يَعُودَ يَتَوَضَّأْ بَيْنَهُمَا وُضُوءًا وَفِيْ رِوَايَة وُضُوْءَهُ لِلصَّلاَةِ فَإِنَّهُ أَنْشَطُ فِيْ الْعَوْدِ"[٢٣] މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް މީހަކު އަނބިމީހާއާ ޖިމާޢުވުމަށްފަހު އަލުން ދެވަނަ ފަހަރަށް ޖިމާޢުވާން ބޭނުންވެއްޖެނަމަ އެދެމެދު ވުޟޫކުރާށެވެ. އަނެއް ރިވާޔަތެއްގައި ނަމާދަށް ވުޟޫކުރާފަދައިން ވުޟޫކުރާށެވެ. އެހެނީ އެކަން އަލުން ވުޟޫ ކުރުމަށް ހިތްވަރު ކުރުވައިދޭނެ ކަމެކެވެ." މިއެވެ.

ނަމަވެސް ވުޟޫ ކުރުމަށްވުރެ އެދެމެދު ހިނައިގަތުން މާމެ. ފަހެ އެއީ ރަނގަޅު ތާހިރުވުމެވެ. ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ އެއްދުވަހަކު ބައެއް އަނބިކަނބަލުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވެ. ކޮންމެ އަނބިކަނބަލެއްގެ ގާތުން ވަޑައިގެންފައިވާއިރު ހިނައިގަންނަވައި އަނބިކަނބަލުންގެ ގާތުން ވަޑައިގެންނެވީއެވެ. އަބޫރާފިޢު ވިދާޅުވިއެވެ. ދެން ދަންނަވައިމެވެ. އޭ ރަސޫލުﷲ އެވެ. ކޮންމެ ފަހަރަކު ހިނައިގަތުމަށް ބަދަލުކޮށް އެއްފަހަރު (އެންމެފަހު ފަހަރު) ހިނައިގަތުމަށް ނުވާނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ޙަދީޘް ކުރެއްވީ "هَذَا أَزْكَى وَأَطْيَبُ وَأَطْهَرُ"[٢٤] މާނައީ: "މިގޮތް ރަނގަޅީ ކޮންމެ ޖިމާޢެއް ފަހަރެއް ފަހަރަކު ހިނައިގަތުން ބޮޑަށް ރަނގަޅު ގޮތް ބެލެވިފައި ހުރީ ރަނގަޅު ތާހިރު ގޮތެވެ." މިއެވެ.

އަދި މި ވާޖިބުގައިވީ އެއްދުވަހު ސުވާލުކުރުން ޖަވާބުގެ މުހިންމު ދަނީ ވަޑައިގެންނެވެ. ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ އަނބިކަނބަލުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެން ހިނައިގަންނަވައި ސުވާލުކުރައްވާ ހުރެ

٢٣ (صحيح مسلم)

٢٤ (رواه أبو داود ٢١٦ وحسنه الشيخ الألباني رحمه الله في " مشكاة المصابيح " برقم (٤٧٠) .)

އަސްބާބު ބޭކަލުން ތިއްބެވިޔަސް ވަރަށް ބޮޑަށް ދަރިވަރިވެގެންނުވާނެއެވެ. ވީމާ ރަސޫލުﷲ ސައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަގެ މި ނަސޭހަތް ފިޔަވައި ކަންތައްތަކެއް އަބަދުވެސް އެނގިވަޑައިގަތީ އެމަނިކުފާނު ބޭނުންކުރެއްވި ފެނުގެ މިންވަރަކީ ކުރިއަށްވުރެ ފެނުގެ މިންވަރު ދިނުމެވެ. ނަމަވެސް ދެތަނެއް މުބާރަކް ކަމަކަށް ފިޔަވައި ދެއްވުމެއް ރަސޫލުﷲ ސައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ އަބަދުވެސް އަޅުއް ވިދާޅުވާ ހަދީޘްކުރެއްވުމަށް ކުރިމަތިވެސް މި ހަދީޘް ދުވަސް ކަންތައްތަކެއް ކުރެއްވިއެވެ. ކުރީގެ ދުވަސް މިއަދުގެ ދެފުށް ދިރިއުޅުއްވި ނުވެއެވެ. މިފަދަ ކަނޑައަޅާފައި އެމަނިކުފާނު ސުންނަތް ފެންނަން ކަންތައްތަކެވެ. އެއީ ހަމަޖެހޭ ގޮތެއް އެމަނިކުފާނު މި ބޮޑު ދަރިމަނިކާ.

وَاللّٰهُ أَعْلَمُ

7. ޖުނުބުވެރި ހާލަތުގައި ކައިބޮއިހެދުމާއި ނިދުން:

ޖުނުބުވެރި ހާލަތުގައި ކައިބޮއިހެދުމާއި ނިދުމަކީ މަނާކަމެއް ނޫނެވެ. ނަމަވެސް ޖުނުބު ވެރިވެގެންވާ ހާލު ކައިބޮއި ނިދައި ހެދުން ބޭނުންވާއިރު ވުޟޫކުރުމަކީ ހެދުން ޖުނުބު ސުންނަތެއް ވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލުﷲ ސައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަގެ ޢަމަލުގެ ނަމޫނާގައި ވާގޮތަކީ އެއީއެވެ. މާތްﷲ ރުހިވޮޑިގެންވި ޢާއިޝާ ރަޟިޔަﷲ ޢަންހާ ވިދާޅުވިއެވެ. "أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَأْكُلَ أَوْ يَنَامَ تَوَضَّأَ تَعْنِي وَهُوَ جُنُبٌ"(٢٥) މާނައީ : "ހަމަކަށަވަރުން ރަސޫލުﷲ ސައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ ޖުނުބު ވެރިވެ ވަޑައިގެންވާ ހާލަތު ތަކެތި ކެއުމަށް ނުވަތަ އަރާމުކުރުމަށް އިރާދަކުރައްވާ ހިނދު ކުރައްވަނީ ވުޟޫކުރެއްވުމަށްފަހުގައި ވިއެވެ." މުސްލިމް.

ވީމާ ޖުނުބުވެރިވެގެންވާ ހާލު ކައިބޮއި ހެދުމާއި ހިނގައިދިޔުމުން ހިނގައިދިޔުމުން ކުރީ ނިދުމަކީ މަނާކަމެއްނޫނެވެ. ނަމަވެސް އެފަދަ ހާލަތުގައި ކުރުން ފަސްކުރުމަކީ ފުސްކުރުމަކީ ރަސޫލުﷲ ސައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަގެ އިރުޝާދު ގަބޫލު ކުރެވޭ. އެއީ ރަނގަޅު ކަމެއް އިސްލާމްކަމެވެ. އަދި ޖުނުބުވެރިޔާ ހާލަތުގައި ނިދުމާ މިކަންކަމުގެ ކުރިން ހިނގައިދިޔުމަކީ އެއްވެސް ރަނގަޅު ކަމެކެވެ. ފަހު މިހެނިހާ ކަމެއް ރަސޫލުﷲ ސައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަގެ މަގުގައި އިރުޝާދުން ފެންނަ ކަމެކެވެ. (ނިމުނީ)

---

٢٥ (رواه مسلم وأبو داود والنسائي وابن ماجه)

ފިހުރިސްތު